

Intelligence a její poruchy

Intelligence je vrozený soubor vloh a nadání, rozvíjející se během vývoje jedince. Je to schopnost rozeznat situaci, porozumět jí a řešit ji co nejefektivněji v co nejkratším čase. Umožňuje lidem:

- **Orientovat** se ve všech situacích.
- Správně **posuzovat vztahy a závislosti**.
- Řešit tvořivě i různé zcela **nové úkoly** na základě zpracovaných a uchovávaných informací.

Jedná se tedy o soubor schopností zahrnujících: *operace s čísly, porozumění, rychlost vnímání, chápání prostoru a souvislosti* apod, tvořící **vrozený základ intelektu**.

Často mluvíme o **úrovni rozumových schopností**. Ta **do 16-17 let roste a od 24 let pomalu klesá**. Tehdy začíná být nahrazována **životními zkušenostmi**.

Měříme ji **intelligenčními testy**.

Vlivy

1. **Genetické** (až 50 %).
2. **Prostředí** (řeč, péče, škola, atd.).

Vyšetření

- Běžně zkoumáme intelekt vyšetřovaného při hovoru. Sledujeme slovní zásobu, skladbu vět, tempo řeči, ale také znalosti ze školy či všeobecné povědomí.
- Pro hrubou orientaci použijeme jednoduché početní úlohy či výklad přísloví.
- U orientačního vyšetření z praxe vyplývá, že je vhodné pacientům neříci, že provádíme vyšetření jejich rozumových schopností, ale označit postup za vyšetření soustředění.
- U nižší inteligence nutno zjistit, zda je vrozená či získaná.
- U dětí často provádíme několik vyšetření v průběhu času.

Intelligenční kvocient (IQ)

- Používán jako měřítko intelektové úrovně.

Výpočet IQ

(mentální věk / kalendářní věk) × 100

- Číslo 100 odpovídá přesně **průměrnému IQ**.
- U testů je nutné podávat **plný výkon**.
- Výrazně změněná nálada oproti normálu či únava mohou naměřenou hodnotu IQ posunout až o 10 bodů na obě strany.

Hodnoty IQ

- **do 69** = *mentální retardace (oligofrenie)* – 5 % populace
- **70-89** = *podprůměr - slaboduchost* – 20 % populace
- **90-109** = *průměr* – 50 % populace
- **110-129** = *nadprůměr* – 20 % populace
- **130-139** = *vysoký nadprůměr* – asi 3 % populace
- **nad 140** = *genialita* ^[1]

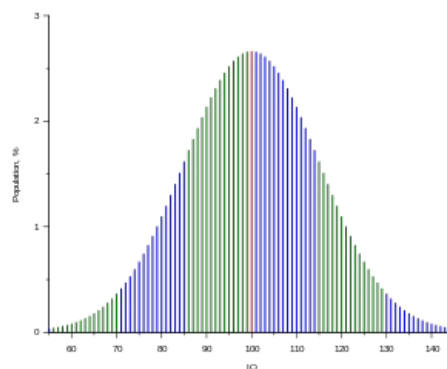
Globální zkoušky intelektu

- Spočívají v řešení situací v časovém limitu. Jsou navrženy tak, aby obsáhly všechny složky intelektu, tedy hodnotí intelekt jako celek (USA armádní testy; Army beta, ...).

Analytické diferenciativní zkoušky intelektu

- Hodnotí jednotlivé části intelektu.
  - Wechsler-Belevue test:
    - umožňuje rozlišit vrozenou a získanou deterioraci intelektu;
    - skládá se ze dvou částí (verbální a neverbální).

Performační (výkonové) zkoušky nadání a schopností

IQ křivka

- Ravenův test:
  - skládá se z 60 doplňovacích geometrických obrazců rozdělených do 5 skupin umožňujících hodnotit jednotlivé složky inteligence.

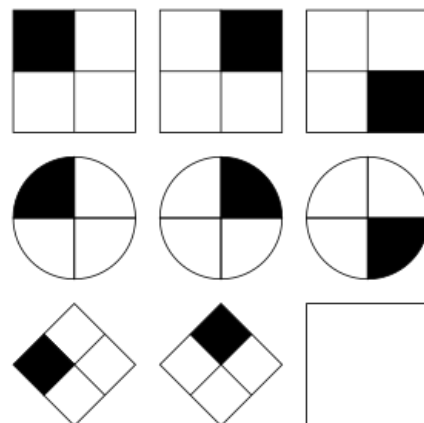
Mentální retardace

 Podrobnější informace naleznete na stránce Mentální retardace.

Tato **vrozená či raně získaná** (do 2 let věku) porucha intelektu byla dříve označována jako oligofrenie – slabomyslnost. Označuje se jí závažné postižení rozumových schopností, které vede k významnému omezení adaptivního fungování dítěte či dospělého v jeho sociálním prostředí. Základním diagnostickým kritériem je nízké skóre v komplexním testu inteligence (tedy výkon nižší než 2 standardní odchylky od průměru). K diagnóze však nestačí pouze výsledek testu, dotyčný jedinec musí také selhávat v plnění nároků očekávaných od jedince jeho věku v jeho sociálním prostředí (tedy rodině). Postižení kognitivních schopností bývá u mentálně retardovaných lidí rozloženo nerovnoměrně. Často se zachycuje opožděný vývoj řeči a verbální inteligence spolu s poruchami chování.

Obecně mentální retardaci dělíme do 4 stupňů (dle MNK-10 klasifikace):

1. IQ 50–69 – **lehká mentální retardace** (dříve označovaná jako *debilita*)
2. IQ 35–49 – **středně těžká mentální retardace** (dříve označovaná jako *imbecilita*)
3. IQ 20–34 – **těžká mentální retardace** (dříve označovaná jako *idiocie*)
4. IQ pod 20 – **hluboká mentální retardace**

Ukázka položky z Ravenova testu č. 1

Mentální retardace versus demence

Mentální retardaci se označuje nedostatečný **vývoj** intelektu.

- Jedna se o osoby s **vrozenou** nižší inteligencí.
- Také se vyskytuje u jedinců, u kterých během **prvních dvou let** života došlo k narušení vývoje intelektu. (vlivem infekce, toxicity, úrazu, ...).

Demence je oproti tomu **snížení** již nabytých intelektových schopností.

- Může k ní dojít po dosažení dvou let věku jedince.
- Bývá způsobena úrazem, infekcí, degenerativními chorobami, ...
- Pro vyšetření suspektně demenčního jedince je tedy nutné znát úroveň jeho intelektu v předchorobí. Často napoví dosažená úroveň vzdělání.

 Podrobnější informace naleznete na stránce Demence.

Pseudodemence je spíše popisný než diagnostický termín. Patří do skupiny účelových reakcí. Vyskytuje se v tíživých životních situacích, jako je policejní vazba, výkon trestu, válka nebo živelné katastrofy. Postižení nevědomky předstírají psychickou poruchu, jde tedy o poruchu psychogenního rázu. Postižený odpovídá na otázky obdobně jako demenční pacienti avšak odpovědi jsou blízké správným. Začátek poruchy bývá náhlý, přičemž je nápadná rychlá ztráta sociálních návyků jako je hygiena či alimentární způsoby. Časté jsou výpady paměti na určitá specifická období. Vyskytuje se u osob citlivých, osob s poruchou osobnosti a u jedinců se sníženým intelektem.

Genialita

Pojmem genialita se označují **mimořádné intelektové schopnosti**, které mají pro svého nositele velký společenský dosah. Typicky se jí myslí mimořádná vynalézavost a tvůrčí schopnost neobyčejného rozsahu. Intelektové schopnosti mohou být rozvinuty i pouze jednostranně na úkor jiných složek psychiky, které mohou být sníženy (například u geniálních počtářů, kteří jsou v praktickém životě odkázáni na pomoc okolí).

Odkazy

Související články

- Chromozom 6 - inteligence

Externí odkazy

- Medscape - Mental Retardation Differential Diagnoses (<https://emedicine.medscape.com/article/1180709-differential>) (anglicky)

Reference

1. RABOCH, Jiří a Petr ZVOLSKÝ, et al. *Psychiatrie*. první vydání. Praha : Galén, 2001. s. 109. ISBN 80-7262-140-8.

Použitá literatura

- DUŠEK, Karel a Alena VEČEŘOVÁ-PROCHÁZKOVÁ. *Diagnostika a terapie duševních poruch*. 1. vydání. Praha : Grada, 2010. ISBN 978-80-247-1620-6.
- ŘÍČAN, Pavel. *Dětská klinická psychologie*. 4. vydání. Praha : Grada Publishing, 2009. ISBN 80-247-1049-8.
- BENEŠ, Jiří. *Studijní materiály* [online]. [cit. 2010]. <<http://jirben.wz.cz>>.